

«ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ»
Πιλοτικό πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Ν.
Εύβοιας

Ζωή Πολυχρόνου

Δασκάλα 2^ο Δημοτικό Σχολείο Χαλκίδας - Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Ε.Α.Π.
Email:zoipol@hotmail.com

Θάλεια Καλαμπαλίκη

Νηπιαγωγός – Φιλολόγος Υπ. Δρ. Παν. Αιγαίου
Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων, Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης Ν. Εύβοιας
Email:thakal2009@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συνεχόμενη αύξηση του όγκου των σκουπιδιών αποτελεί στις μέρες μας ένα από τα μεγαλύτερα οικολογικά προβλήματα και σχετίζεται με τις καταναλωτικές συνήθειες του σύγχρονου πολίτη. Από πολύ μικρή ηλικία οι μαθητές ζουν το πρόβλημα των συσσωρευμένων σκουπιδιών γύρω τους (σχολείο, γειτονιά, δάσος, παραλία). Έτσι τα θέματα της μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης θα πρέπει να αποτελούν βασικούς άξονες ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης ποικίλων δραστηριοτήτων. Μέσα από τα θέματα αυτά οι μαθητές θα αναπτύξουν θετικές στάσεις για το περιβάλλον και σωστές συμπεριφορές σε σχέση με την ποσότητα απορριμμάτων που προέρχονται από τα ίδια, τη σωστή ταξινόμησή τους ανάλογα με το υλικό προέλευσης και θα προσπαθήσουν να υιοθετήσουν σωστές καταναλωτικές συνήθειες. Στην παρούσα εργασία αναλύεται το πρόγραμμα που εκπόνησε η περιβαλλοντική ομάδα του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Χαλκίδας με τίτλο «Το παιχνίδι της ανακύκλωσης». Η «κυρία Ανακύκλωση» είναι η παιδαγωγική μας ηρωίδα, η οποία επικοινωνεί με τα παιδιά στέλνοντάς τους επιστολές μια φορά το μήνα, με σκοπό να τους μεταδώσει επίκαιρα μηνύματα και να τους προτρέψει σε συλλογικές δράσεις.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ανακύκλωση, παιχνίδι, απορρίμματα, 2^ο Δημοτικό, Χαλκίδα

* Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και προτάθηκε για εφαρμογή στα σχολεία του Νομού Εύβοιας και συντονίζεται από την Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α/θμιας Εκπ/σης κα Θάλεια Καλαμπαλίκη.

Τα σκουπίδια γιορτάζουν τη γιορτή της Αποκριάς

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σκοπός του προγράμματος είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των μαθητών στο θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων και η επίλυσή του μέσα από την ανακύκλωση ορισμένων υλικών και την επαναχρησιμοποίησή τους, αποβλέποντας στην αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος.

Στόχοι του προγράμματος:

- Να έρθουν σε επαφή με ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής μας, τη διαχείριση απορριμμάτων.
- Να μάθουν τους σύγχρονους τρόπους διαχείρισης των απορριμμάτων.
- Να ενημερωθούν για τη διαδικασία της ανακύκλωσης.
- Να αναγνωρίζουν τα υλικά που ανακυκλώνονται ή επαναχρησιμοποιούνται.
- Να προσεγγίσουν βιωματικά τις έννοιες επαναχρησιμοποίηση – ανακύκλωση.
- Να ανακαλύψουν τη χρησιμότητα των «άχρηστων υλικών».
- Να μελετήσουν τα οφέλη που προκύπτουν από την ανακύκλωση.
- Να διαχειρίζονται τα απορρίματα στο άμεσο περιβάλλον και να διαμορφώσουν υπεύθυνη καταναλωτική συμπεριφορά (Π.Ι., 2011).
- Να έρθουν σε πρώτη επαφή με τις διαδικασίες της ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης υλικών στο σχολείο και στο σπίτι και να προβληματιστούν σχετικά με την εξοικονόμηση φυσικών πόρων (Π.Ι., 2011).
- Να αναγνωρίζουν στις συσκευασίες τη σήμανση της ανακύκλωσης (Π.Ι., 2011).
- Να εκφραστούν μέσα από διάφορες μορφές τέχνης (ζωγραφική, κατασκευές, θεατρικά δράματα)..
- Να εργαστούν ομαδικά, να αναπτύξουν κλίμα συνεργασίας, φιλίας, αλληλοσεβασμού κι αλληλοβοήθειας.
- Να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να συνδέσουν την ανακύκλωση με την τοπική κοινωνία κι άλλους φορείς με απώτερο σκοπό την κινητοποίηση όλων.

- Να υιοθετήσουν πρότυπα συμπεριφοράς που προωθούν την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση υλικών.
- Να αποκτήσουν θετικές στάσεις, αξίες και συμπεριφορές για τη βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος.
- Να βιώσουν θετικά συναισθήματα μέσα από τη συνεργασία, το παιχνίδι, τη δραματοποίηση.

Το πρόγραμμα απευθύνεται στην ψυχή, στο νου και στις αισθήσεις των μικρών μαθητών γιατί η εμπλοκή τους σε ένα θέμα επιτυγχάνεται μέσα από τη συναισθηματική οδό (Cornell, 1979 και 1989). Κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος είναι η ψυχαγωγία, το παιχνίδι και η συμμετοχή, η ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας, η δραστηριοποίηση στο σχολείο, στο τοπικό περιβάλλον και η συλλογική δράση.

Μελέτη πεδίου στην Πλαζ Σουβάλα

ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά μικρής ηλικίας και για να είναι πιο ελκυστικό, πιο ζωντανό και άμεσο υιοθετήθηκε η ηρωίδα – φίλη των παιδιών, η «κυρία Ανακύκλωση». Η «κυρία Ανακύκλωση» επικοινωνεί μέσα από επιστολές στέλνοντας τα δικά της μηνύματα και προετοιμάζοντας τα παιδιά για δραστηριότητες και συλλογικές δράσεις. Οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιούνται με διάφορες μεθόδους όπως η συζήτηση, η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, η μελέτη πεδίου, το παιχνίδι ρόλων, τα πειράματα.

Μετά την ανάγνωση των επιστολών ακολουθεί συζήτηση σχετικά με την ανακύκλωση. Η συζήτηση βοηθάει την ανάλυση θεμάτων, την ανάλυση διαφορετικών ιδεών και καμιά φορά την αλλαγή στάσης αυτών που συμμετέχουν σ' αυτήν (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη, 2003) Με τη συζήτηση οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους, τις ιδέες τους, τις στάσεις τους. Έτσι

δημιουργείται ένας εποικοδομητικός διάλογος που στόχο έχει να προκαλέσει το ενδιαφέρον για συμμετοχή σε δραστηριότητες και δράσεις στο περιβάλλον. Ακολουθεί ο χωρισμός των μαθητών σε ομάδες, η επιλογή του θέματος που θα εργαστεί η ομάδα, η εργασία των ομάδων, η παρουσία της εργασίας τους και η αξιολόγηση του έργου τους (Ματσαγγούρας, 1995). Η γνώση που αποκτάται μέσα στην ομάδα είναι πολύπλευρη, σταθερή και ολοκληρωμένη και οι μαθητές γίνονται υπεύθυνοι, συνεργατικοί και δημιουργικοί (Ματσαγγούρας, 1987). Η εργασία σε ομάδες δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να επικοινωνήσουν με άλλα άτομα, να αναπτύξουν συνεργασία και αλληλοβοήθεια με τα μέλη της ομάδας, γεγονός που βοηθά στην ικανοποίηση της βασικής ανάγκης των παιδιών για αποδοχή, αγάπη και ασφάλεια. Μία από τις δράσεις που πραγματοποίησαν ομαδικά οι μαθητές, ήταν η έρευνα για τα σκουπίδια στη γειτονιά του σχολείου τους και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της στην τοπική κοινωνία. Επίσης δημιουργήθηκαν ομάδες οι οποίες ανέλαβαν τη ρίψη άχρηστων υλικών στον κάδο ανακύκλωσης.

Η «κυρία Ανακύκλωση» προέτρεψε τους μαθητές να επισκεφτούν μια παραλία και να καταγράψουν τα σκουπίδια που θα συναντήσουν. Η μέθοδος που εφαρμόζεται είναι η μελέτη πεδίου. Η μελέτη πεδίου αναφέρεται στη διδασκαλία που πραγματοποιείται συμμετοχικά και βιωματικά έξω από την αίθουσα της τάξης. Σκοπός της μελέτης πεδίου είναι οι εκπαιδευόμενοι να διδάχονται θέματα σχετικά με το περιβάλλον σε πραγματικές συνθήκες σε επαφή με το περιβάλλον. Στη διάρκεια της μελέτης οι εκπαιδευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν όλες τους τις αισθήσεις, να παρατηρήσουν, να καταγράψουν και να συλλέξουν στοιχεία από την περιοχή της μελέτης. Στη μέθοδο αυτή έχουμε τρεις φάσεις: Την προετοιμασία, την εργασία στο πεδίο και τη σύνθεση και παρουσίαση της εργασίας των ομάδων στην αίθουσα διδασκαλίας (Φλογαΐτη, 2008). Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα οι μαθητές επισκέφτηκαν την «Πλαζ Σουβάλα» όπου εκεί κατέγραψαν τα σκουπίδια στην παραλία, εξήγαγαν συμπεράσματα τα οποία ανακοίνωσαν στην τοπική κοινωνία και επίσης τοποθέτησαν πινακίδες σε διάφορα σημεία της παραλίας με σκοπό τη συμμόρφωση των πολιτών για τη μη ρίψη σκουπιδιών. Μελέτη πεδίου πραγματοποίησαν και στη γειτονιά του σχολείου τους, όπου τα όχι θετικά συμπεράσματα προέτρεψαν τους μαθητές στη δημιουργία αφίσας για την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Μετά από ένα χρονικό διάστημα ακολούθησε και δεύτερη έρευνα με σκοπό τη διαπίστωση της ευαισθητοποίησης των πολιτών για τη διαχείριση των απορριμμάτων.

Η «κυρία Ανακύκλωση» προέτρεψε τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες και να παίξουν ένα παιχνίδι ρόλων. Το παιχνίδι ρόλων είναι μια εκπαιδευτική τεχνική κατά την οποία οι μαθητές υποδύονται ρόλους ατόμων ή ομάδων μέσα σε μια κατάσταση, με στόχο να κατανοήσουν βαθύτερα αυτή την κατάσταση και τις αντιδράσεις τους σ' αυτήν (Βασάλα, 2011). Και σ' αυτή τη μέθοδο υπάρχουν τρεις φάσεις: Η προετοιμασία του παιχνιδιού ρόλων, η

πραγματοποίηση και ο σχολιασμός μετά το παιχνίδι. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες παριστάνοντας τους Πλαστικούληδες, τους Τενεκεδούληδες και τους Χαρτούληδες κατανόησαν τη διαδικασία της ανακύκλωσης.

Με την παρότρυνση της «κυρίας Ανακύκλωσης» οι μαθητές πραγματοποίησαν απλά πειράματα όπως κατασκευή ανακυκλωμένου χαρτιού από εφημερίδες και δημιουργία σκουπιδότοπου για τη διαπίστωση του χρόνου αποικοδόμησης των υλικών. Κατά τη διεξαγωγή των πειραμάτων απαιτείται ατμόσφαιρα ενθάρρυνσης κατανόησης και αποδοχής των ιδεών του παιδιού από τον εκπαιδευτικό (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη, 2003).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Το πρόγραμμα «Το παιχνίδι της Ανακύκλωσης» εφαρμόστηκε στην Α΄ τάξη το σχολικό έτος 2008-09 και στη Β΄ τάξη το σχολικό έτος 2009 – 10 στο 2^ο Δημοτικό Σχολείο Χαλκίδας.

Σχολικό έτος: 2008-09

Τάξη: Α΄

- Κατασκεύασαν την «κυρία Ανακύκλωση» για να τους ενθαρρύνει και να τους εμπυχώνει σε κάθε τους δραστηριότητα.
- Δημιούργησαν τη γωνιά της ανακύκλωσης με ζωγραφιές, κατασκευές με άχρηστα υλικά και ιστορίες με θέμα την ανακύκλωση (Π.Ι., 2011).
- Ζωγράρισαν το σήμα της ανακύκλωσης.
- Χωρίστηκαν σε ομάδες και η κάθε μία ομάδα ανέλαβε τη ρίψη των άχρηστων υλικών στον κάδο ανακύκλωσης.
- Τα σκουπίδια γιορτάζουν τη γιορτή της Αποκριάς: Με την ευκαιρία της γιορτής της Αποκριάς οι μαθητές μεταμφιέστηκαν σε σκουπίδια χρησιμοποιώντας άχρηστα υλικά, κατασκεύασαν τον Καρνάβαλο και χόρεψαν ένα ξέφρενο σκουπιδοχορό.

- Έγραψαν και μελοποίησαν το τραγούδι «Ο χορός των σκουπιδιών».
- Με την ευκαιρία της γιορτής του Πάσχα, οι μαθητές κατασκεύασαν πασχαλινά καλαθάκια, λαμπάδες και κάρτες με άχρηστα υλικά.
- Κατασκεύασαν το πρωτομαγιάτικο στεφάνι και κάρτες για τη γιορτή της μητέρας με άχρηστα υλικά.
- Δημιούργησαν φωτομοντάζ με θέμα την ανακύκλωση.
- Πραγματοποίησαν μελέτη πεδίου στην Πλαζ Σουβάλα.
- Κατασκεύασαν ανακυκλωμένο χαρτί με άχρηστα υλικά.
- Κατασκεύασαν πανό, αφίσες και αναμνηστικά για τη γιορτή λήξης.
- Συμμετείχαν στη γιορτή λήξης του σχολείου με το θεατρικό δρώμενο «Ανακύκλωση τώρα!».
- Η περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου συμμετείχε στη γιορτή της «κυρίας Ανακύκλωσης» που διοργάνωσε η Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κα Θάλεια Καλαμπαλίκη.
- Αφηγήθηκαν ιστορίες με θέμα τα απορρίμματα και την ανακύκλωση όπως «Το Βρωμοχώρι», «Η γοργόνα πώς να ζήσει στο σκουπιδονήσι» και η «Ντενεκεδούπολη». Οι σύγχρονες ιστορίες με οικολογικό περιεχόμενο βοηθούν το μικρό μαθητή να αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα μέσα από την ανάγνωση της ιστορίας, να διακατέχεται από μια τάση αισιοδοξίας και πίστης για τη ζωή, να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων για την ανάληψη συλλογικών δράσεων και να μυηθεί στον αειφορικό τρόπο διαχείρισης του περιβάλλοντος (Καλαμπαλίκη, 2008).

Θεατρικό Δρώμενο «Ανακύκλωση τώρα!»

Σχολικό έτος 2009 – 10

Τάξη: Β΄

- Με αφορμή την εξόρμηση στο καρνάγιο της πόλης και τη ρύπανση της συγκεκριμένης περιοχής, οι μαθητές συζήτησαν για τα απορρίμματα και τη διαχείρισή τους.
- Οι μαθητές διασκέδασαν με το παιχνίδι «Ο κρυμμένος θησαυρός» (χάρτινος κάδος ανακύκλωσης από το Κ.Π.Ε. Βερτίσκου).
- Με την ευκαιρία της γιορτής των Χριστουγέννων, οι μαθητές κατασκεύασαν χριστουγεννιάτικα στολίδια με άχρηστα υλικά.

- Πραγματοποίησαν έρευνα για τα σκουπίδια στη γειτονιά του σχολείου τους και κατασκεύασαν αφίσα για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ανακύκλωση.
- Κατασκεύασαν πανό για το παζάρι Επαναχρησιμοποίησης Βιβλίου.
- Συμμετείχαν στο παζάρι Επαναχρησιμοποίησης Βιβλίου με την οργάνωση της διαδικασίας.
- Δημιούργησαν ένα σκουπιδότοπο με σκοπό να διαπιστώσουν το χρόνο αποικοδόμησης των υλικών. Πραγματοποίησαν πείραμα θάβοντας στο χώμα σκουπίδια (αλουμινένιο κουτάκι, πλαστικό μπουκάλι, χαρτί, φλούδες από πορτοκάλι). Μετά από ένα μήνα διαπίστωσαν ότι το χαρτί και το μήλο είχαν αρχίσει να λιώνουν, ενώ το πλαστικό και το αλουμινένιο κουτάκι είχαν μείνει ανέπαφα.
- Δημιούργησαν λίπασμα από φύλλα, φλούδες και άλλα άχρηστα υλικά.
- Κατασκεύασαν δάσος, κούκλες, πουλιά, λουλούδια, μολυβοθήκες, γλάστρες, πολιτεία με άχρηστα υλικά.
- Διασκέδασαν με το περιβαλλοντικό παιχνίδι με τίτλο «Τα Σκουπίδια, η Διαχείριση και η Ανακύκλωσή τους» (Σκουπιδιοδιαχείριση). Ο παιδαγωγικός στόχος του παιχνιδιού αυτού είναι ότι οι μαθητές αντιλαμβάνονται βιωματικά την ανάγκη της σωστής διαχείρισης των σκουπιδιών και της ελαχιστοποίησής τους προς το περιβάλλον αλλά και τη διαδικασία ανάκτησης ορισμένων υλικών μέσα από τη διαδικασία της ανακύκλωσης (Κουσουρή & Παπαδογιαννάκη, 2005).
- Συμμετείχαν στην εκδήλωση που διοργάνωσε το σχολείο με ομιλήτρια από την Ελληνική Εταιρία Ανακύκλωσης.
- Επισκέφτηκαν το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δραπετσώνας και παρακολούθησαν το πρόγραμμα «Δεν πετάω..... Ανακυκλώνω».
- Παρακολούθησαν μια προβολή διαφανειών από το Κέντρο Διαχείρισης Ανακυκλώσιμων Υλικών Αφοί Σιακανδάρη στο Σχηματάρι.
- Οι μαθητές έγραψαν και εικονογράφησαν το παραμύθι «Η ιστορία μιας τενεκεδούλας».
- Συμμετείχαν στη γιορτή λήξης του σχολείου με το θεατρικό δρώμενο «Πλαστικούλήδες, Χαρτούληδες και Τενεκεδούληδες».
- Κατασκεύασαν αφίσες και αναμνηστικά για τη γιορτή λήξης με θέμα την ανακύκλωση.
- Έγραψαν και μελοποίησαν το τραγούδι «Το τραγούδι της Ανακύκλωσης». Ζωγράφισαν μπλούζες με ανεξίτηλα χρώματα με θέμα την ανακύκλωση.
- Στα πλαίσια του 1^{ου} παιδικού πανηγυριού της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Εύβοιας, η περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου συμμετείχε στο Λούνα Παρκ της Ανακύκλωσης που πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη της Ελληνικής Εταιρείας Ανακύκλωσης, συμμετείχε επίσης στη «σκυταλοδρομία Ανακύκλωσης» και σε άλλα κινητικά παιχνίδια.

Δραστηριότητες στο ΚΠΕ Δραπετσώνας ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Αρχική αξιολόγηση (Διερεύνηση): Ερευνήθηκαν οι προϋπάρχουσες γνώσεις και το ενδιαφέρον των μαθητών, η στάση και η συμπεριφορά τους σχετικά με τη διαχείριση των απορριμμάτων.

Διαμορφωτική αξιολόγηση: Μετά από κάθε δραστηριότητα που πρότεινε η «κυρία Ανακύκλωση», γινόταν ανατροφοδότηση (feedback) και έλεγχος για την επίτευξη των στόχων καθώς και της συμμετοχής και του ενδιαφέροντος των μαθητών.

Τελική αξιολόγηση: Εξετάστηκε αν επιτεύχθηκαν οι στόχοι που είχαν τεθεί, η συμμετοχή των μαθητών και αν υπήρχε αλλαγή στη στάση τους και στη συμπεριφορά τους μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος. Σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε εκδήλωση - παρουσίαση του προγράμματος στη σχολική κοινότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα των σύγχρονων κοινωνιών, τη διαχείριση των απορριμμάτων, αφού η ρίψη τους γίνεται ανεξέλεγκτη και οπουδήποτε.

Στα πλαίσια του προγράμματος δόθηκε έμφαση στην ολιστική αντίληψη της γνώσης, στις εμπειρίες των μαθητών, στο ενδιαφέρον και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν ήταν συλλογικές και ενόησαν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία. Αφομοίωσαν την ιδέα της επαναχρησιμοποίησης και αξιοποιήθηκε το άχρηστο υλικό μέσα από κατασκευές. Έγιναν δραστηριότητες και καταγραφές στο πεδίο και πραγματοποιήθηκαν συλλογικές δράσεις.

Αξιοποίησαν το ταλέντο και τις δεξιότητές τους στη ζωγραφική, στις κατασκευές, στη μουσική, στα θεατρικά δρώμενα και γενικά καλλιέργησαν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Διασκέδασαν με περιβαλλοντικά παιχνίδια και βίωσαν τη διαδικασία της ανακύκλωσης.

Μέσα από τις δράσεις της η ομάδα προσπάθησε να ευαισθητοποιήσει την τοπική κοινωνία για το πρόβλημα των απορριμμάτων. Ξεκινώντας από το σπίτι και το σχολείο, οι μαθητές πιστεύουν ότι έβαλαν σαν αυριανοί πολίτες ένα λιθαράκι ώστε να κάνουν πράξη όλα όσα αφορούν τη διαχείριση των απορριμμάτων.

Η «κυρία Ανακύκλωση» κατόρθωσε να επικοινωνήσει με τους μαθητές και να τους εμφυτεύσει την ιδέα της ανακύκλωσης ώστε η ανακύκλωση να γίνει μέρος της καθημερινής τους ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασάλα, Π. (2011). *Η μέθοδος Project στην εκπαίδευση*. Εκπαιδευτικό υλικό για προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (e-book). ISBN:978-960-93-3644-4.
- Βασιλοπούλου, Σ. (Οργάνωση και επιμέλεια προγράμματος – Σχεδιασμός φυλλαδίου), (2008). *Δεν πετάω Ανακυκλώνω*. Δραπετσώνα: ΚΠΕ Δραπετσώνας
- Γαβριλάκης, Κ. (2000). *Απορρίμματα – Προβλήματα και η αντιμετώπισή τους: Οδηγός Εκπαιδευτικών*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Γεωργόπουλος, Α. & Τσαλίκη, Α. (2003). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δημητρίου, Α. & Χρηστίδου, Β. (2005). Σχεδιασμός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τα απορρίμματα και τη διαχείρισή τους: μια πρόταση για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία, *Ερευνώντας τον κόσμο*. 6, 23 – 43.
- Καίλα, Μ. & Θεοδωροπούλου, Ε. & Δημητρίου, Α. (2005). Επιμέλεια: *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ερευνητικά Δεδομένα και Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός*. Αθήνα: Ατραπός.
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2008). «Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση μαθητών Νηπιαγωγείου και Δημοτικού Σχολείου με την αξιοποίηση κειμένων της σύγχρονης Παιδικής Λογοτεχνίας». Στο: Κουτσόπουλος Κ., (επιμ.) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη*. Αθήνα: ΕΜΠ – ΥΠΕΠΘ.
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2012) «*Ανακύκλωση και μυθοπλασία*». *Αποτίμηση ενός πιλοτικού προγράμματος περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης για μαθητές προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας*. Στο συλλογικό τόμο: «Έννοιες για τη φύση και το περιβάλλον στην προσχολική ηλικία. Ερευνητικά δεδομένα, μεθοδολογικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικές εφαρμογές. Επιμέλεια: Αναστασία Δημητρίου. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Κουσουρή, Θ. & Παπαδογιαννάκη, Ε. (2005). *Περιβαλλοντικά παιχνίδια*. Αθήνα: Δάρδανος.
- Ματσαγγούρας, Η. (1987). *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γλάρος.
- Ματσαγγούρας, Η. (1995). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Λιαράκου, Γ., Φλογαϊτή, Ε. (2007). *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Προβληματισμοί, τάσεις και προτάσεις*. Αθήνα: Νήσος.

- Παπαντώνης, Μ. (Κείμενο – Επεξεργασία), (2002). Διαχείριση απορριμμάτων: Ενημερωτικός Οδηγός. Καρδίτσα: ΚΠΕ Μουζακίου.
- Τερζής, Ε. (2009). Διαχείριση Απορριμμάτων. Αθήνα: WWF.
- ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2011). Οδηγός Εφαρμογής του Προγράμματος Σπουδών Περιβάλλον και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη, σ. 5.
- Φλογαΐτη, Ε. (2008). Σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις για τη μελέτη του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Στο: Α. Δημητρίου, Ε. Φλογαΐτη. *Εισαγωγή στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον: Εκπαίδευση για το περιβάλλον*. (Κεφ. 2, σελ. 43 – 66). Πάτρα: ΕΑΠ.